

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора психологічних наук, професора, професора кафедри психології Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини Кобця Олександра Володимировича на кваліфікаційну роботу КРИЖАНОВСЬКОЇ Анетти Вікторівни на тему: «Особистісні детермінанти в системі професійного зростання викладача ЗВО», поданої до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки

1. Актуальність теми.

Психологія виходить на нові рубежі і відіграє все більшу роль в соціально-економічному розвитку суспільства, оскільки воно потребує висококваліфікованих фахівців задля зреалізування власних професійних завдань. Успішність будь-якого фахівця залежить, насамперед, від рівня його підготовки, в тому числі у закладах вищої освіти, і саме викладачі забезпечують формування освітньо-професійних компетентностей та досягнення програмних результатів випускниками ЗВО.

Педагогічна діяльність викладача вищої школи вимагає не тільки наявності достатнього оволодіння фахом, певних педагогічних здібностей, але й постійного розвитку та вдосконалення професійної майстерності, що у підсумку досягається в системі професійного зростання науково-педагогічних працівників. Це також зумовлено змінністю і динамічним розвитком різних підходів до підготовки фахівців у сфері вищої освіти, що спричинює додаткові вимоги до комунікативних, організаторських та іншого роду здатностей, в тому числі певних особистісних новоутворень, котрі забезпечують не тільки успішність педагогічної праці, але й готовність до постійного професійного вдосконалення, в тому числі через систему професійного зростання викладача вищого навчального закладу.

Враховуючи викладене вище актуальність кваліфікаційної роботи Крижановської Анетти Вікторівни «Особистісні детермінанти в системі професійного зростання викладача ЗВО» є безсумнівною.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення, висновки і рекомендації кваліфікаційної роботи Крижановської Анетти Вікторівни повністю обґрунтовані, що підтверджуються коректним використанням сучасних наукових методів і підходів.

Достовірність результатів дослідження забезпечується тим, що вони отримані авторкою у процесі використання загальнонаукових та спеціальних методів пізнання. Серед використаних у роботі методів дослідження доцільно зазначити: концептуальні положення діяльнісного та компетентнісного підходів, теоретичні положення про професійну діяльність викладача ЗВО, акмеологічну компетентність викладача як чинника його професійного зростання.

Наукові положення, висновки й рекомендації відзначаються достовірністю, яка забезпечена використанням значної кількості фахової літератури, прикладних досліджень у сфері психології.

Наукові положення, сформульовані висновки до усіх розділів дисертації, а також загальні висновки по роботі мають наукове обґрунтування. Представлені результати, рекомендації базуються на теоретичному підґрунті та впливають з логічної послідовності проведених досліджень, експериментальних підтверджень пропонованих методів та підходів.

3. Наукова новизна результатів дослідження

Наукова новизна отриманих результатів кваліфікаційної роботи Крижановської Анетти Вікторівни полягає в тому, що дисертація є цілісним комплексним дослідженням у сфері психології, зокрема в системі професійного зростання викладача ЗВО.

Найсуттєвішими науковими положеннями у поданій роботі, на нашу думку, є те, що авторкою вперше визначено в якості особистісних детермінант ресурсів професійного зростання викладача ЗВО показники особистісної ресурсності та акмеологічної компетентності (осмисленості життя, самоактуалізації, життєтворчих здібностей, потреб саморозвитку, особистісної самореалізованості та вичерпаності); теоретично обґрунтовано та емпірично верифіковано структуру акмеологічної компетентності викладача, ядром якої є зв'язки між осмисленістю життям, життєтворчими здібностями, саморозвитком та самоактуалізацією.

Крім того, в ході теоретико-прикладного дослідження виокремлено акмеологічну компетентність викладача як чинника його професійного зростання, структуровано та описано динаміку та специфіку становлення акмеологічної компетентності викладача вищої школи; деталізовано стрес-чинники науково-педагогічної діяльності викладача та залежність чутливості до них від рівня акмеологічної компетентності та особистісної ресурсності.

4. Зміст дисертації та відповідність встановленим вимогам

Кваліфікаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Зміст дисертації відповідає поставленим меті та завданням дослідження, характеризується повнотою викладення, структурною логічністю та завершеністю. Отже, повною мірою дотримано традиційну структуру кваліфікаційної роботи.

У вступі здійснено обґрунтування актуальності вибору теми дослідження, зазначено зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Сформульовано мету та завдання дослідження. Дається опис наукової новизни одержаних результатів дослідження та їхнього практичного значення. Наведено список наукових праць, у тому числі зазначено авторський внесок у наукових доробках, які опубліковано у співавторстві, а також інформацію про впровадження результатів наукових пошуків в освітньо-науковий процес як закладів вищої освіти, так наукових установ, що підтверджує вагомі результати, досягнуті в процесі наукового пошуку. Також подається опис структури та обсягу дисертації.

Авторкою проаналізовано теоретико-методологічні засади вивчення професійного зростання викладача закладу вищої освіти, через деталізацію поняття «педагогічна діяльність викладача вищої школи», виокремлюючи акмеологічну компетентність викладача закладу вищої освіти як умову його професійного зростання, актуалізації особистісних ресурсів професійного зростання викладача ЗВО. У першому розділі дисертаційної роботи здійснено теоретичний аналіз підходів до визначення ресурсів професійного зростання викладачів закладів вищої освіти, зокрема у контексті особистісного потенціалу та акмеологічної спрямованості педагогічної діяльності.

Професійне зростання викладача ЗВО розглядається як цілісна динамічна система, яка охоплює не лише підвищення професійної компетентності, а й

розвиток особистісних якостей, необхідних для ефективної науково-педагогічної діяльності. Професійне зростання включає когнітивний, мотиваційний, аксіологічний, особистісний та діяльнісний компоненти, кожен з яких забезпечує суб'єктну активність і самореалізацію викладача у професійній сфері.

Другий розділ присвячений емпіричному аналізу особистісних детермінант професійного зростання викладача ЗВО. Авторкою описуються організація та методи дослідження особистісних чинників і детермінант професійного зростання викладача вищої школи. Визначено структуру акмеологічної компетентності викладача вищої школи, ядром якої є позитивні зв'язки між самоактуалізацією та потребою у саморозвитку, між осмисленістю життям, життєтворчими здібностями та особистісною реалізованістю та негативні зв'язки усіх компонентів із особистісною вичерпаністю викладача вищої школи. Виявлено, що стаж науково-педагогічної діяльності викладача позитивно позначається на показниках усвідомлення процесуальності життя, локусу контролю Я, осмисленості життя в цілому, а також на орієнтації у часі, аутосимпатії, контактності самоактуалізації, цілеспрямованості життєтворчих здібностей і негативно – на показниках особистісної вичерпаності викладачів. Викладачі інженерно-технічних фахів мають вищі показники спонтанності, натомість аутосимпатія виражена нижче у викладачів галузей «управління та адміністрування», «право» та «біологія», а гнучкість у спілкуванні – у викладачів галузі «біологія». Виявлено, що показники акмеологічної компетентності позитивно детермінують ресурси професійного зростання викладача вишу.

Заслуговує на схвалення програма розвитку акмеологічної компетентності викладача ЗВО, яка методологічно обґрунтована, апробована та перевірена на ефективність застосування. Дана програма спрямована на розвиток акмеологічної компетентності педагога вищої школи, містить опис її структури і змісту. Авторкою переконливо на теоретико-експериментальному рівні доведено доцільність впровадження програми розвитку акмеологічної компетентності викладача ЗВО у вигляді тренінгу з розвитку акмеологічної компетентності, що підтвердило зростання психологічної ресурсності, саморозвитку, особистісної реалізованості та осмисленості життя викладачів вищої школи.

Сформульовані у роботі висновки повною мірою представляють отримані у

дослідженні результати, мають належний науковий рівень та відповідають установленим вимогам.

Отже, кваліфікаційна робота має відповідну структуру, за формою і змістовим наповненням повністю розкриває мету та завдання дослідження.

5. Практичне значення результатів кваліфікаційної роботи

Отримані висновки та результати кваліфікаційної роботи характеризуються практичним застосуванням у діяльності закладів вищої освіти в ході підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти, а також психологами і керівництвом ЗВО для створення сприятливих умов професійному зростанню викладачів.

Матеріали дослідження та його результати можуть бути використані у викладанні дисциплін «Вікова психологія», «Педагогічна психологія», «Основи психодіагностики», «Психологія вищої школи», «Психологія професійної діяльності вчителя» та ін.

Результати, отримані у ході дослідження, та система психологічних завдань програми розвитку акмеологічної компетентності викладача ЗВО впроваджено в освітній процес Західноукраїнського національного університету, Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи НАПН України та Національного університету «Острозька академія».

Усі отримані результати та їх впровадження підтверджено довідками використання результатів дисертації, що наведено в додатках.

6. Повнота викладення основних результатів кваліфікаційної роботи в опублікованих працях.

Основні положення кваліфікаційної роботи викладені у 10 наукових працях, з яких: 4 статті у наукових фахових виданнях України, 6 праць апробаційного характеру.

Основні положення та результати дисертації обговорювалися на міжнародних та всеукраїнських конференціях: II Міжнародна науково-практична конференція «Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку» (м. Тернопіль, 25 листопада 2021 року), III Міжнародна науково-практична конференція «Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку» (м. Тернопіль, 20 травня 2022 року), Міжнародна науково-практична конференція «Психосоціальні ресурси

особистісного та соціального розвитку в епоху глобалізації» (м. Тернопіль, 4-5 листопада 2022 року), Всеукраїнська науково-практична конференція «Особистість і суспільство: психосоціальні виміри ковітальної взаємодії» (м. Тернопіль, ЗУНУ, 28-29 квітня 2023 року), II Міжнародна науково-практична конференція «Психосоціальні ресурси особистісного та соціального розвитку в епоху глобалізації» (м. Тернопіль, 3-4 листопада 2023 року), II Всеукраїнська науково-практична конференція «Особистість і суспільство: психосоціальні виміри ковітальної взаємодії» (м. Тернопіль, 30 квітня 2024).

Результати аналізу публікацій здобувачки за темою кваліфікаційної роботи вказують на повноту викладу основних наукових положень та дотримання принципів академічної доброчесності у процесі підготовки дисертації. Загальна кількість публікацій та їх зміст достатньою мірою висвітлюють результати кваліфікаційної роботи.

7. Зауваження та дискусійні питання

Не заперечуючи важливість наукових положень та висновків, необхідно зазначити такі зауваження і побажання:

1. У результаті теоретичного аналізу проблеми професійного зростання викладача ЗВО було визначено професійне зростання як цілісну динамічну систему, що охоплює не лише підвищення професійної компетентності, а й розвиток особистісних якостей, необхідних для ефективної науково-педагогічної діяльності. На нашу думку, в цьому плані вагомим є також і врахування питання не тільки особистісних чинників і предикторів, але й особливості організаційного впливу на розвиток професійного зростання науково-педагогічних працівників, що залишилося дещо поза увагою авторки.

2. У дисертації зроблено узагальнення, що найбільш вираженими стрес-чинниками науково-педагогічної діяльності для викладачів вищої школи є стосунки із адміністрацією та безпосереднім керівництвом, персоналом закладу вищої освіти, умови роботи в межах дистанційної чи/ та змішаної форм освіти, а також труднощі написання статей у наукометричних базах. На нашу думку, робота виграла б у якісному плані, якби детальніше було проаналізовано вплив взаємин учасників освітнього процесу в системі «викладач-здобувач» та виокремлення шляхів удосконалення цих стосунків.

3. У дисертації акцентується увага на тому, що основними чинниками розвитку акмеологічної компетентності викладачів закладів вищої освіти є смислові життєві орієнтації, самоактуалізація, ресурсність, саморозвиток, саморегуляція та рефлексія, тому авторкою доцільно взято за основу програми групового тренінгу розвиток саме цих особистісних властивостей. Було визначено, що у груповому тренінгу, спрямованому на підвищення рівня акмеологічної компетентності викладача, доцільним є застосування наступних методів: лекційні заняття, навчально-розвивальні вправи, групова дискусія, ігрові методи. Вважаємо, що перелік цих методів можна було б розширити, використовуючи, наприклад, кейс-метод чи креативні техніки тощо.

Зроблені зауваження не зменшують загальної позитивної оцінки кваліфікаційної роботи, а лише вказують на складність досліджуваної проблематики та можуть враховуватися у подальшій науковій роботі.

8. Відсутність порушення академічної доброчесності.

Текст кваліфікаційної роботи пройшов перевірку на наявність текстових запозичень за допомогою Інтернет-сервісу Turnitin Similarity. За результатами перевірки, виявлено відсутність текстових запозичень без належного посилання на джерело та встановлено, що кваліфікаційна робота Крижановської Анетти Вікторівни на тему «Особистісні детермінанти в системі професійного зростання викладача ЗВО» відповідає принципам академічної доброчесності.

Висновок про відповідність роботи встановленим вимогам МОН України

Кваліфікаційна робота Крижановської Анетти Вікторівни на тему «Особистісні детермінанти в системі професійного зростання викладача ЗВО» є завершеним науковим дослідженням, яке виконано самостійно, вирішує актуальне завдання у сфері психології, має вагоме теоретичне та практичне значення. Отримані теоретичні результати належно науково обґрунтовані, є новими та раніше не захищалися. Кваліфікаційна робота за змістом, об'єктом та предметом дослідження, висновками, рекомендаціями відповідає спеціальності 053 Психологія.

Зважаючи на актуальність дослідження, новизну теоретичних положень, практичну цінність результатів, рівень їх висвітлення у публікаціях в наукових

виданнях висновуємо, що дисертація відповідає «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка, Крижановська Анетта Вікторівна заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

Офіційний опонент:

**доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри психології
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини**

Олександр КОБЕЦЬ

ОСОБИСТИЙ ПІДПИС	
Олександр Кобець	ЗАСВІДЧУЮ
Завідувач канцелярії	УДПУ
“ ”	200 р.